

Güdül Agroekoloji Uygulama Bahçesinden Deneyimler

GÜDÜL'DE GIDA TOPLULUKLARIYLA AGROEKOLOJİK DÖNÜŞÜM PROJESİ

Tarımsal uygulamalar ekibinden

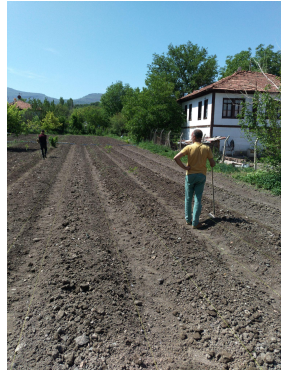
Ceyhan Temürcü

Bir bostan yapalım istedik.

Doğayla savaşarak değil, doğayla birlikte iş görerek.

Toprağı, suyu, böcekleri, topraktaki yaşam ağını ve insanları zehirlemeden, gözeterek, geliştirerek. Köylülerin binlerce yılda geliştirdiği bitkileri yetiştirelim, kimsenin emeğini sömürmeden temiz, sağlıklı gıdalar üretelim istedik. Her biri geçmişi geleceğe taşıyan tohumları çoğaltalım, paylaşalım dedik.

Bostan toprağını orman tabanındaki humus gibi kalın bir malç tabakasıyla ile örtmeyi planladık. Toprak çıplak kalmamasın, barındırdığı yaşam ağı korunup gelişsin, toprağı sürekli kazıp deşmemiz gerekmesin, yabancı otlar kendiliğinden baskılansın diye. Suyu damla damla, zamanımızı ve emeğimizi de verimli kullanalım istedik.

Birçok bitkinin bir arada yetiştiği bir çeşitlilik bahçesi hayal ettik. Bahçede çeşit çeşit böcek, solucanlar, mikroorganizmalar eksik olmasın, yabancı bitki alanları da olsun istedik. Doğal bir denge olsun ki hiçbir bir canlı türü baskın çıkmasın, sebzelerimizi de tüketmesin. Küçük canlıları, sebzelerimizi, sebzeleri yiyecek olanları ve kendimizi kimyasallarla zehirlemeyelim dedik. Arkadaşlarımız, çocuklarımız, büyüklerimiz bahçede gezinsin, topladıklarını sağlık şüphesine düşmeden yiyebilsin istedik.

Başta yöre üreticileri, doğa dostu tarım yapmak herkesin işine yarayacak deneyimler biriktirelim, bunları anlatalım, paylaşalım istedik.

o

2019'da Tahtacıörencik Yeleş ve Karacaören uygulama bahçelerinde, 2020 baharında Güdül merkez Sarayönü mevkiinde "agroekoloji uygulama bahçeleri" yapmak için yola çıkarken uygulama ekibinin düşleri bunlardı. Bu ekipten kendim dışında, doğa dostu üretime inanmış öncü üreticilerimiz Özkan Baş'ı, Necati, Nursemin ve İbrahim Duran'ı, projeye danışmanlığı ve emeğiyle katılan ziraat mühendisi Şevket Uzar'ı ve her fırsatta bahçelerde çalışmaya gelen Özgürel Başaran ve Neslihan Önder'ı özellikle anmak istiyorum. Dört Mevsim ve Buğday Dernekleri çevresinden, kişisel çevrelerimizden ve gönüllü dostlardan daha birçok kişinin de emek katkısı oldu.

Tarımsal uygulama faaliyetlerimiz, 2019 Mart ayında başlayıp, pandemi nedeniyle uygulama dönemi 2021 Temmuz ayına kadar uzayan, Buğday Derneği liderliği ve Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği ortaklığında, UNDP SGP-GEF desteğiyle gerçekleşen Güdül'de Gıda Topluluklarıyla Agroekolojik Dönüşüm projesinin bir parçasıydı. Proje destekçilerimiz arasında Güdül Belediyesi, Güdül İlçe Tarım Müdürlüğü, Güdül Ziraat Odası, DBB KGS Ağı, Çiğdemim Derneği, Uluslararası Topluluk Destekli Tarım Ağı (URGENCE) ve Terre & Humanisme Derneği vardı.

Projemizin genel amacı, Güdül genelindeki öncü çiftçileri, sorumlu tüketicileri ve gıda topluluklarını sürece dahil ederek, Güdül ilçesinde agroekolojik üretim ve tedarik faaliyetlerinin yaygınlaşmasına katkı vermektir. Ana faaliyetler arasında uygulama bahçeleri ve pilot uygulamaların yanı sıra öncü çiftçilere eğitim ve danışmanlık vermek, yörenin tarım ve mutfak kültürünü belgelemek, topluluk destekli tarımı (TDT) tanıtır teşvik etmek, ürünlere aracısız erişimi kolaylaştırmak ve agroekoloji konusunda genel farkındalığa katkı sağlamak vardı. Proje kapsamında yapılan çalışmaları ve alınan sonuçları projemizin Web sitesinde (www.yesilgudul.net) yayınladık.

Bu tanıklık yazısında, bu deneyimin güzel sonuçların yanı sıra, yaşanan başarısızlıkları ve beklenmedik sonuçları da anlatacağım.

o

Uygulama bahçeleriyle ilgili olarak, sürece katılan herkesin kendi gözlemleri ve hikayeleri var. Ben kendi deneyimlerimi anlatacağım. Biraz geriden başlayarak.

2008'de Kardeş Bitkiler adını verdiğimiz bir grup olarak Güdül'n Yeşilöz kasabasında çalışmaya başlamamızdan bu yana, her ölçekte daha ekolojik ve adil bir yaşam için bölgede doğa dostu ve topluluk destekli tarımın gelişmesi için çaba gösteren birçok kişiden biriyim. şu an Dört Mevsim dernek ekibine yer olan şevket Uzar ile de 2011'de Tahtacirencik Köyü'ndeki arazilerimize gidip geldiğimiz sıralarda tanışmıştık.

Bu süreçte arazilerde ve köylerde, doğayla ve her kesimden insanla yaşadığım deneyimlerden çok şey öğrendim. Kimi zaman sindirilmesi zor, beni değişmeye, dönüşmeye sevk eden deneyimler. Tohumla, toprakla, suyla, canlılarla, küçük ve büyük ailelerimle, refakate gelen dostlarla, kyllerimizle, doğanın döngüleriyle, yerin ve göğün beklendik beklenmedik halleriyle gelen deneyimler.

Başından beri bildiğim bir şey vardı: Tarım (bitki yetiştirme, bahçecilik, çiftçilik; ne derseniz) sadece yiyecek ihtiyaını karşılamak için yapılan faaliyetler değil. İnsanın kendisini, başkalarıyla ilişkisini, en çok da doğadaki yerini, durumunu anlaması ve yaşamla uyumlanması için bir vesile, bir yol. Doğadan ayrı gibi görünen insanın, insandan ayrı gibi görünen doğayla kadim etkileşim alanı. Her ne kadar avcılık-toplayıcılık ve tarım ayrı yaşam biçimleri ve dönemleri olarak görülse de, bence insanın insan olmasıyla birlikte doğayla kültürel, yani tarımsal etkileşimi de başlıyor. Tarım, insanın doğanın geri kalanına ne kadar bağlı olduğunu, aynı zamanda onu nasıl etkileyebileceğini gördüğü, burada dengeyi ve uyumu arayabildiği bir faaliyet alanı.

Yıllar içinde edindiğimiz deneyimlerle gördük ki zehirsiz, temiz, sağlıklı ürünler ancak yaşam ağıyla işbirliği içinde yetiştirilebiliyor. Doğa dostu tarım ancak yaşamın döngülerini, kuvvetlerini, karşılıklı ve çok yönlü bağlarını, değişimlerini anlamakla ve saygı duymakla yapılabiliyor. Bereket kadar kıtlıkla da, başarı kadar başarısızlıkla da, doğum kadar ölümle de yüzleşip barışmakla... Düşünmenin, planlamanın, istemenin yaşam ağı karşısında sınırları olduğunu bilmekle... Dostumuz Hüseyin Genç'in bir seferinde söylediği gibi, "doğal tarım yapmak için doğal insan olmak gerekiyor."

Bitki yetiştirmek bir kültür; "agri-kültür". Günümüzün birbirinden ayrı varlıklar algısına ve birbiri üzerinde tahakküm istencine dayalı baskın kültürünün gezegenin biyolojik geleceğini tehlikeye attığını net bir Şekilde görüyoruz. Bunu Őimdilerde, insan etkisiyle ortaya çıkan iklim değişikliğinin yıllardır öngörülen, ama artık günlük yaşamlarımızda hissettiğimiz etkilerinden (aşırı hava olaylarının, yangınların, sellerin sıklığı ve Őiddeti) biliyoruz. Yüzlerce yıldır çeşitli toplumsal, ekonomik ve siyasal krizler yaşayan insanlık bugün, bir yandan doğal dengelerin bozulması sonucu ortaya çıkan bir pandemiyle baş etmeye çalışırken, bir yandan da iklim krizinin hızla ağırlaşacağının kaygısını yaşıyor.

Her ölçekte yaşadığımız ekolojik ve toplumsal kayıplar biroğumuzu kendi türümüze, kendimize karşı güvensiz hale getirdi. İnsanın bulunduğu her yeri tahrip edeceğine, yok edeceğine inanmaya başladık. Ama dünya üzerinde birçok insan ve topluluk, kimi ilerinde yaşattıkları uyum deneyimlerinden, kimi dönüştürücü eylemlerin gücüne tanıklık ettiğinden, kimi de canlı hayal gleriyle, "kalplerinin mümkün bildiği daha güzel bir dünya" için alışıyor. Biz de insanların doğayla uyumlu topluluklar oluşturabileceğini biliyoruz ve bu vizyonla "agroekolojik dönüşüm" için çalışıyoruz. Böyle bir yaşamın duygusunu ve gerçekliğini çeşitli Őekillerde deneyimliyoruz ve geliştiriyoruz.

Agroekoloji görece yeni bir hareket. İnsanların doğayı ve başka insanları tekdüzeleştirmeden ve sömürmeden biyolojik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayabildiği, yaşam ağıyla uyum içinde düşünüp eylediği bir dünyayı kurgulayan, bunun için kolay uygulanabilir araçlar sunan bir yaklaşım ve bir sosyal hareket. Merkezinde 'gıda sistemleri' olsa da aslında bütün bir toplumsal yaşamı, doğayla ve birbirimizle etkileşimde olduğumuz bütün alanları kapsayan bir yaklaşım çerçevesi. Her duruma uygulanacak sabit reçeteler sunmuyor, ama gıda sistemimizin tohumdan sofraya bütün aşamalarında (veya toplumsal yaşamımızın hammaddelerden teknolojik cihazlarımıza kadar bütün aşamalarında) doğal döngüleri ve toplumsal bağları gözetip geliştiren, geleneksel ve yenilikçi çeşitli uygulamaları kapsayan bir çerçeve.

Tarımsal uygulamalar bütünü olarak agroekoloji, bilge köylü tarımı, permakültür, onarıcı tarım, doğal tarım, biyodinamik tarım, organik tarım gibi çeşitli ekolojik tarım yöntemiyle uyumlu. Genel ölçekte dayanışma ekonomilerinin ve gıda egemenliği hareketlerinin bir parçası. Dünyada farklı geleneklerden beslenen, birbiriyle uyumlu pek çok agroekoloji akımı var. Akdeniz Agroekoloji İçin Yerel Dayanışma Ortaklıkları Ağı içinde benimsediğimiz agroekoloji yaklaşımının 12 temeli var:

AGROEKOLOJİ'NİN 12 TEMELİ

<https://www.dortmevsimekoloji.org>

Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği

1. Su: Kaynakların en uygun biçimde yönetimi	5. Toprak: Toprak yaşamının beslenmesi	9. Bitki sağlığı: Zehirsiz tarım, doğal gübre
2. Ekonomi: Dayanıklı ekonomi modelleri	6. Biyoçeşitlilik: Doğal dengenin sağlanması	10. Hayvanlar: Tarımın vazgeçilmez öğeleri
3. Toplum: Yaşam alanları ve ağlar	7. Tohum ve bitki: Yüksek çeşitlilik	11. Enerji: Verimlilik ve yenilenebilirlik
4. Çiftçiler: Köylülük değerleri ve bilgeliği	8. Agroormancılık: Çok amaçlı ağaçlar	12. Habitat: Doğayla uyumlu habitat

Referans : Akdeniz Agroekoloji İçin Yerel Dayanışma Ortaklıkları Ağı, Eğitim Kitapçığı

Uygulama bahçesi deneyimlerimize dönelim. Ne planladık, neleri yapabildik, nerelerde zorluklar ve engeller yaşadık?

Proje kapsamında, 2019'da Tahtacıörencik Yeleş arazisinde tarımsal uygulamalar yaptık. Yeleş arazisinde yer alan bir ayrılmış sebze yatağında, sezon boyu yoğun malç uygulaması ile, yabancı otları baskılayan, toprağı koruyan bir üretim yöntemi uyguladık. Burada ve bahçenin çeşitli yerlerinde, bölgenin yerel çeşitlerinden Güdül pembe domates (20 kök), Güdül halkalı domates (50 kök), yerel küpe (çeri tipi) domates (20 kök), tarhanalık acı top biber (15 kök), beyaz dolma biber (20 kök), yerel fasulye (50 kök), yerel kavun (10 kök) çeşitlerinden, ayrıca yerel olmayan ama atalık tohumlarla yaklaşık 50'şer kök mısır, bakla, fasulye yetiştirmiş ve bunlardan tohum alıp sakladık. Bölgede çok tanınmayan yeni ürünler olarak Kale lahanası, fesleğen (reyhan) çeşitleri, melisa (oğul otu), gökkuşığı pazı, kedi nanesi, mercanköşk, adaçayı, lavanta, aynısafa, tomatillo, kırmızı kök pancar, biberiye, misk adaçayı, sarı kantaron, Çin lahanası (paksoy) ve yazlık marul çeşitlerinden de yetiştirdik ve tohumlarını çoğalttık.

Karacaören'de ise 2019'da 2 dönümlük bir alanda, 2020'de ise 1 dönümlük başka bir alanda, yine yerel veya bölgeye uyumlu yeni çeşitlerle denemeler yaptık. Bu bahçelerde özellikle domates ve biber çeşitleri, kudret narı, Kale lahanası, börülce, gökkuşığı pazı ve yerel domateslerin yetiştirilmesinde başarılı olduk. Bu alanlarda kardeş bitkiler, ısırgan ve yabancı ot çayları, söğüt suyu ile köklendirme gibi çeşitli uygulamalar yaptık

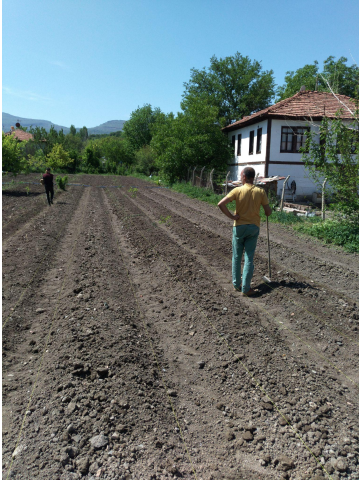
2020 üretim sezonunda, proje kapsamındaki agroekoloji uygulama ve demonstrasyon alanlarının en büyüğü olan ve öncü çiftçilerimizden Özkan Baş'ın kullanımındaki

yaklaşık 2 dönümlük Sarayönü bahçesinde çalıştık. Bu bahçe içindeki 1,5 dönümlük bir alanda ekim-dikim yaptık. Yapmak istediklerimiz şunlardı:

- Ayrılmış sebze yataklarında, toprağı koruyan ve yabancı otları baskılayan yoğun malç uygulamalarıyla üretim yapmak
- Kardeş bitkiler yöntemi, ev yapımı preparatlar gibi kültürel önlemlerle hastalık ve zararlılara karşı koruma sağlamak
- Kompost, hayvan gübresi, mineralli toprak, yabancı ot çayları gibi uygulamalarla toprağın geliştirilmesini sağlamak
- Damla sulama ile su tasarrufu sağlamak
- Bölgenin yerel çeşitlerini ekerek korumak ve tohumlarını ve çoğaltılmak
- Yöre koşullarına uygun yeni çeşitleri denemek
- Bölgenin bazı yabancı bitki çeşitlerinin kültürel üretimini denemek

Sonuçları kısaca özetleyecek olursam; amaçlarımızı büyük ölçüde gerçekleştirdik. Sınırlı iş gücümüze, uzak mesafelere, dar zamanlara ve en çok çalışılması gereken dönemde ortaya çıkan Covid-19 kısıtlamalarına rağmen başarılı olduk ve bol hasat yaptık. Ama öngöremediğimiz sonuçlar ve başarısızlıklarımız da oldu.

Bahçe hazırlık çalışmalarına 2020 Nisan sonunda başladık. İlk iş olarak, bazen 1-2 kişilik bazen de 5-6 kişilik ekiplerle, haftada birkaç kez yoğun çalışmayla toprağı gevşettik ve sebze yataklarını hazırladık. Her biri 80 cm genişliğe, ortalama 35 metre uzunluğa sahip toplam 21 sebze yatağı hazırladık ve sınırlarını ahşap çubuklar ve iplerle belirledik.

Ardından tohum ve fidelerimizin büyük kısmını toprakla buluşturduk. Bunu yaparken her sırada birbiriyle uyumlu 'kardeş' bitkilerin bir arada yetişmesini planladık. Örneğin ana ürünün domates olduğu yataklarda aynı zamanda marul, yeşil soğan ve pırasa yetiştirdik. Bazı yataklarda da mısır, fasulye ve kavun/kabak çeşitlerini ('üç kız kardeş') bir arada ektik.

Haziran ayında sebze yataklarını, saman ve sap balyaları kullanarak malç ile kapatmaya devam ettik. Ayrıca toprağın organik ve mineral yapısını zenginleştirmek için çeşitli uygulamalar (hümik asit, yabani ot çayları, demir tozu, kemik tozu) yaptık.

Yaz ayları geldiğinde hayalimizdeki gibi bir bahçe ortaya çıkmaya başlamıştı:

Başarılı bir şekilde yetiştirdiğimiz çeşitler: **Patlıcanlardan** Yamula patlıcanı, küçük beyaz patlıcan, acı patlıcan, Kemer patlıcan; **biberlerden** çarliston biber, sivri biber, kıl biber, acı pul biber, acı çizgili Balkan biberi, acı turşuluk biber; **domateslerden** Kırşehir pembe domates, Güdül halkalı domates, Güdül pembe domates, yerel sarı domates, yerel beyaz domates, küpe domates (yerel çeri), Cimder yerel domates, Ayaş turuncu domates, sarı armut domates; mor ve sarı **tomatillo**; **salatalıklardan** standart ticari salatalık, Çengelköy salatalık, Kayaköy salatalık, Diyarbakır salatalık, **karpuzlardan** Diyarbakır karpuz ve ince kabuklu turuncu karpuz, **kavunlardan** Güdül yerel kavun, küçük kokulu kavun (kırlangıç), **kudret narı**, **Kiwano** (Afrika kavunu), **su (süs) kabağı**, iki çeşit **acur**, Nusaybin **kelek**, yemeklik **sakız kabak**, **kabuksuz çekirdek kabağı**, **baklagillerden** Tahtacıörencik kahverengi fasulye, kırmızı fasulye, mürdümük, erkenci bezelye, bakla, Anasazi fasulye, Diyarbakır siyah fasulye, kırmızı nohut, siyah nohut, yabancı nohut ve yerel çemen (keyman), **yaprak bitkilerinden** Yedikule marul, kıvrıcık marul, yeşil soğan (ıskadan), keten, Kale lahanası, kırmızı yaprak amarant (Hopi Red Dye), Cardon, pırasa, dağ ispanağı (Atriplex), **tahıllardan** Ordu unluk/haşlamalık mısır, Macahel kırmızı mısır, Karacaören süpürge darısı, Sudan darısı ve karabuğday, **şifalı bitkilerden** aynısafa, hodan, mercanköşk, **çiçeklerden** sabahsefası ve yabancı çançiçeği başarıyla yetiştirildi.

Gerek bölgeye uyumlu olmayışlarından gerekse yetiştirme şekliyle ve zamanlamayla ilgili eksiklerimizden dolayı şu çeşitlerde başarısız olduk: Köyceğiz bamya, Denizli bamya, kereviz, yer fıstığı, acı bakla, iri beyaz turp, kişniş, roka.

Yaz ve güz aylarında, uygulama bahçemizde hem gerek GÜDÜL ilçesi çiftçilerini, hem de GÜDÜL Köy Pazarı ziyaretçilerini ağırlayarak deneyimlerimizi paylaştık.

Genel olarak bahçede en fazla zorlandığımız konu yabancı otlarla mücadele oldu. Verimli ve nemini kolay kaybetmeyen bir toprağı olan bahçede bol miktarda yer sarmaşığı, horozibiğı, diken çeşitleri ve boyacı kökü vardı. Yaptığımız malç ile bu yabancı otları önemli ölçüde baskılamış olsak da, her hafta malçın içinden tekrar çıktıklarını gördük ve bunları elle temizlemek için çok zaman harcamamız gerekti. Buradan aldığımız dersler: Sap veya saman balyalarıyla yapılan malçın en az 20-25 cm kalınlığında olması gerektiği, malç uygulamasında gecikmemek gerektiği (fide dikiminden hemen sonra yapılmalı) ve sebze yataklarında malç açısından zayıf nokta bırakmamak gerektiği oldu. Ayrıca sebze yatakları arasında kalan yürüme yollarının da yine uygun bir malç malzemesi (örneğin odun yongaları veya kartonlar) ile kapatılması gerektiğini gördük. Çünkü damlama sulama da olsa bu ara yollar da sulamadan nasibini alıyor ve buralarda yabancı otlar çok büyüebiliyor.

Kalın bir malç tabakasıyla kaplı ayrılmış yataklar içeren bostanların en büyük avantajlarından biri, toprağın fiziksel yapısının korunması, gevşek kalması ve her yıl kazmaya/bellemeye ihtiyacın kalmaması. Ancak bunun için sebze yataklarının sınırlarının ahşap, tuğlalar veya ipele belirlenmesi ve insanların veya hayvanların hiçbir şekilde buralara basmaması gerekiyor.

Bu şekilde çalışılan bir bostanda yaşanan zorluklardan biri, doğrudan tohum ekiminin zorlaşması. Çünkü yoğun malç tabakasının altına ekilen tohumlar çimlenmeyecektir. Bunun için uygulanana en yaygın uygulanan çözüm, fidelerin başka bir alanda yapılması ve zamanı geldiğinde malç kaplı yataklara aktarılması. Domates, biber, patlıcan, marul, pırasa, lahanalar gibi bitkilerde bu kolaylıkla uygulanabilse de, kavun, karpuz, salatalık, fasulye ve birçok yaprak sebzesi gibi yer değiştirmeyi sevmeyen bitkiler için bu iş daha zor. Bu tür bitkiler için başka yerlerde gördüğümüz bir uygulama, tepesinden hava alan yarım pet şişelerin minik seralar gibi kullanılıp, malçın arasında yer açılarak tohumların bu şişelerin içinde doğrudan yataklara ekilmesi.

Kabak, kavun, karpuz gibi kol atan ve geniş yer kaplayan bitkilerin, 80 cm genişliğindeki sebze yataklarında yetiştirilmesinin de uygun olmadığını gördük. Bu bitkiler yürüme yollarını tamamen kaplayarak ve diğer yataklara kol atarak bahçede hareket etmeyi zor hale getirdiler.

Sebze yataklarının birinde, samanla malçlama yerine boşluklara çemen (boyutu) tohumları ekmeyi denedik. Çemen yabancı otları büyük ölçüde baskıladı. Hızlı çimlenen ve kökleriyle toprağa azot bağlayan bu bitkinin, sık bir ekimle ve belirli bir boya geldiğinde biçilerek, iyi bir canlı malç malzemesi olarak kullanılabileceğini gözlemledik.

Gözlemlerimiz arasında öne çıkan diğer noktalar şunlar oldu:

- Çoklu ekim, kardeş bitkiler yöntemi, çevredeki yabancı bitki çeşitliliğini korumak ve bahçeye yararlı böcekleri çeken çiçekler ekmek, zararlılardan kaynaklı hasarları en aza indiriyor. Marulların ve Kale lahanalarının küçük bir kısmının yapraklarının tırtıllar tarafından yenmesi dışında kayda değer bir zararlı hasarına rastlamadık.
- Yıllar içinde, yerel çeşitlerin hastalıklara ve su kıtlığına daha dayanıklı olduğunu deneyimlerimizle gördük. Örneğin yerel domates çeşitlerinde zararlılardan kaynaklı bir kayıp yaşamadık. Domateslerin kardeş bitkileri olarak sıra aralarına aynısafa, fesleğen ve soğan gibi bitkiler ekmiş olmamızın da bunda rolü olduğunu düşünüyoruz.
- Gündül ilçesinin pek çok tıbbi ve aromatik bitkinin yetiştirilmesi için uygun toprak ve iklim koşullarına sahip olduğunu gözlemledik. Özellikle melisa (oğulotu), kekik çeşitleri, mercanköşk çeşitleri, kedi nanesi (Nepeta cataria) ve adaçayı çeşitlerini çok yıllık olmaları, kolay yetişmeleri ve hastalıklara dayanıklı olmaları nedeniyle önemli buluyoruz.
- Karacaören ve Sarayönü bahçelerinde zaman zaman yaşadığımız suya erişim sorunları sırasında, özellikle aynısafa, melisa ve kudret narının dönemsel susuzluğa dayanıklı olduğunu gözlemledik.
- 2019 sezonunun sonlarına doğru Yeleş uygulama bahçesine, köy çevresinde yaygın bir sorun olduğu üzere, serbest otlayan ineklerin girdiğini fark ettik.

Önemli bir gözlem olarak, ineklerin melisa, fesleğen, lavanta, kekik, mercanköşk, adaçayı, tomatillo, aynısafa, biberiye ve kedi nanesine zarar vermediklerini gördük.

- Aynısafanın yakınındaki bitkiler için (özellikle domates ve salatalık) mantar hastalıklarına karşı koruyucu olduğunu önceki yıllarda gözlemlemiştik. Aynısafanın yetiştiği yerlerde ayırık otunu bastırıldığını da gözlemledik.
- Nohut çeşitleri ile ilgili özel bir çalışma yaptık. Karacaören Köyü'nde karışık halde bulunan yörenin eski nohut çeşitleri ayrıştırılarak küçük öbekler halinde ettik. Farklı çeşitlerin birbirleriyle en azından tekzsezon içinde melezleşmediğini ve ekilen tohumlarla aynı tipte nohutların çıktığını gözlemledik.
- Mercanköşk, limon melisa, reyhan, aynısafa, kekik, kudret nari, tomatillo, kabuksuz çekirdek kabağı, Kale lahanası, Kiwano (Afrika kavunu), Çin lahanası/marulu (paksoy) ve darı çeşitlerinin bölge üreticileri için alternatif gelir kaynakları olabileceğini değerlendiriyoruz. Yem bitkisi olarak darı/sudan otu, burçak ve mürdümügün bölgeye uygun çeşitler olduğunu da gözlemledik. Aynı şekilde yörenin eski çeşitlerinin (domates çeşitleri, kavun çeşitleri, kara karpuz, domates, fasulye, beyaz dolma biber, keyman (yerel boyotu), yerel nohutlar vs.) aracısız satışta pazarlama avantajı sunacağını düşünüyoruz.
- Acur ve kelek, susuzluğa daha dayanıklı olmaları nedeniyle bölgede salatalığa alternatif ürünler olarak yetiştirilebilir.
- Acı patlıcan (Afrika patlıcanı - Solanum aethiopicum) Güdül koşullarında son derece kolay yetişen ve verimli bir çeşit olmasına karşın, meyvelerinin çok acı olması ve bu acılığın giderilememesi sebebiyle tüketim için uygun olmadığını değerlendiriyoruz.
- Kırmızı yapraklı horoz ibiği (Amaranthus) gösterişli ve yüksek yaprak/tohum verimine sahip bir çeşit olmakla birlikte, ikinci yılından itibaren yabancı Amaranthus çeşitleriyle melezleştiğinden, istikrarlı şekilde yetişmesi zor olan bir bitki olarak değerlendiriyoruz.

o

Sarayönü uygulama bahçemiz Güdül'de bir mahallenin ortasında yer alıyordu. Dört yanımızda çalışmalarımızı izleyen komşularımız zaman zaman bahçeye gelip yapılanları, çoğunlukla da kuşkulu bakışlarla inceleyip sorular sordular. 'Şehirli'lerin o bahçede dizlerinin üzerinde saatlerce çalışmaları acaba onlara neler düşündürdü?

Bahçenin altında tavukları, inekleri, keçileri ve güvercinleri olan çiftlik evinin 10 yaşındaki oğlu bizlerle, en çok da Neslihan ile arkadaş oldu. Yüzlerce yıl içinde köylülüğe ve çiftçiliğe ilişkin gelişen küçümseyici kültürel kodlar zihninde acaba ne kadar kök salmıştı? Bir köylü çocuğu olarak böyle bir öz algısı vardıysa, toprakta çalışma şevkimizi gördüğünde bu algıları acaba nasıl değişti? Bu deneyimler onun gelecekteki tutum ve seçimlerini nasıl etkileyecek? Ve bu seçimler çevresindeki ve gezegendeki yaşam ağını hangi yollarla, nasıl etkileyecek?

Benzer sorular bahçe çalışmalarımıza katılan 'gönüllüler' için de geçerli. Gönüllüler için harcanan emek ve masraf bazen bu kişilerin 'görünür' katkılarından daha fazla olur. Onlar da genellikle verdikleri emeğe degecek kadar maddi karşılık alamazlar. Ama bu insanlarla kurulan içten bağların, bazen küçük bir sohbetin nelere vesile olacağını bilemezsiniz. Bu bağlar, deneyimler nerede nasıl yankılanır, neyi nasıl dönüştürür?

Bu soruların cevaplarını tam olarak bilmiyoruz. Ama kesin olan bir şey var: Samimi bir bilinçle yapılan hiçbir şey karşılıksız veya etkisiz değil. Küçük olsun büyük olsun, eylemlerimizin etkileri aklımızın da, hayal gücümüzün de ötesinde. Eylemlerimizin büyük yaşam ve ölüm ağı içinde kaçınılmaz ama tam da öngörülemez sonuçlarının olması bize, doğaya ve birbirimize güvenerek, alçakgönüllülükle yaşamayı, hepimize 'kendi benliklerimizin bahçıvanları' olmayı öğretiyor.